

การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
THE CONSTRUCTION MANAGEMENT OF SANGHA IN NANG KEOW
SUB-DISTRICT, PHOTHARAM DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

[1]พระดำรงค์ สุปญโญ (ธรรวรงค์) Phra Dumrong Supanyo (Turavong)

[2]พระมหากังวาล ธีรธมฺโม Phramaha Kangwal Dhiradhammo

[3]พระครูวิสุทธธานันทคุณ PhrakhruiWisutthanantakhun

[1] [2] [3]วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Ratchaburi Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Dumrong157@hotmail.com

Article Received: May 12, 2024, Revised: August 24, 2024, Accepted: August 26, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการจัดการงาน สาธารณูปการของคณะสงฆ์ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยคือการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชาชนผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในตำบล นางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 371 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทาง เดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บ ข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการก่อสร้างและ บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และด้านการ พัฒนาวัดอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ รายได้ มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ปัญหา อุปสรรค ในการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า วัดขาดการวางแผนผังของวัด การสร้างถาวรวัตถุที่เหมาะสม ขาดบุคลากรที่มี ความรู้ในการจัดทำบัญชีการเงินของวัด ขาดการวางแผนล่วงหน้าในการพัฒนาวัด ขาดการประชาสัมพันธ์ และ ขาดความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ในการพัฒนาวัดในด้านต่างๆ และข้อเสนอแนะ ได้แก่ วัดควรมี การวางแผนผังของวัด ในการสร้างถาวรวัตถุที่เหมาะสม วัดควรมีการขอความร่วมมือกับองค์กร หรือหน่วยงาน ที่สามารถช่วยเหลือให้ความรู้ความเข้าใจกับพระภิกษุ หรือบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีการเงินของวัด

ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการพัฒนาวัด มีการประชาสัมพันธ์ และหาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรชุมชน ในการพัฒนาวัด และควรมีการพัฒนาพระภิกษุในวัดให้มีความรู้ในด้านต่างๆ

คำสำคัญ: การจัดการ, งานสาธารณูปการ, คณะสงฆ์

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to study the level of construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province, (2) to compare the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province by classifying according to personal factors, and (3) to study problems, obstacles, and suggestions for the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province. The study was the mixed method research between quantitative and qualitative research. In term of quantitative research, it used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from 371 people aged 18 years and over who were domiciled in Nang Keow Sub-district, Photharam District, Ratchaburi Province. The data were analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, F-test, one-way analysis of variance. In term of qualitative research, using the documentary analysis and interview as the tools to collect the data in the field study from 9 key informants and analyzed the data through the content analysis technique. The research results found that: 1) Level of construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province in overall, it was at a high level. When considering each aspect, it was found that construction and restoration of buildings was at the highest level, the aspect of maintaining and managing the temple's religious properties was at a high level and the aspect of temple development was at a high level. 2) Comparative results of the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province by classifying according to personal factors, it was found that personal factors namely age, education and occupation had effected the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province was significantly different level at 0.01, while personal factors namely gender and income had effected the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province was not different, therefore the research hypothesis was rejected. 3) Problems, obstacles, and suggestions for the construction management of Sangha in Nang Keow Sub-District, Photharam District, Ratchaburi Province, it was found that the temple lacked of temple planning, proper construction of permanent objects, lacked of personnel with knowledge in preparing financial accounts of the temple, lacked of advance planning for temple development, lacked of public relations, and lacked of cooperation with agencies, organizations, communities in developing temples in various aspects. As for the suggestions, included that the temple should have a proper temple plan for creating permanent objects,

the temple should request cooperation with organizations or agencies that could help provide knowledge and understanding to the monks or personnel responsible for preparing the temple's financial accounts, there should be advance planning for temple development by publicizing and seeking cooperation with agencies, organizations, communities for temple development, and there should be development of monks in the temple to have knowledge in various fields.

Keywords: The Construction, Management, Sangha

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้เสด็จไปยังเมืองราชคฤห์เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ตามที่ได้ทรงสัญญากันไว้ เมื่อคราวที่ทรงเสด็จออกผนวชใหม่ เมื่อพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยข้าราชการบริพารได้ ทรงเข้าไปเฝ้า หลังจากทรงสดับธรรมแล้วทรงเลื่อมใสและได้ทรงดำริว่า พระราชาอุททยานเวฬุวันของเรานี้แลไม่ ไกลไม่ไกลจากบ้านนัก สะดวกด้วยการคมนาคมควรเป็นที่ประชาชนผู้ประสงค์จะฟังเข้าไปเฝ้าได้ กลางวันไม่ พลุกลานกลางคืนเงียบสงัดจากเสียง ไม่กึกก้อง ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบ และควรเป็นที่ หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย พระเจ้าพิมพิสารจึงได้ถวายพระราชอุทยานแห่งนี้ เป็นวัดในพระพุทธศาสนาแห่ง แรกหลังจากได้สดับพระธรรมเทศนา (ดูรายละเอียดใน วิ. มหา. (ไทย) 4/63/55)

วัดทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นศูนย์กลางในการ ถ่ายทอด ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน หรือจะเรียกได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของ ชุมชน จากอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้ เป็นสถานศึกษาอบรม ให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทยและศิลปกรรมแขนงต่างๆ วัดจึงเป็นศูนย์กลางการบริหารและการ ปกครอง รวมทั้งสถานที่บำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ ประชาชนที่กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในวัดนั้นจะเอื้อประโยชน์ ให้แก่ชุมชนนั้นๆ และสมาชิกในชุมชนนั้น ช่วยกันดูแลพัฒนาวัดให้เป็นระเบียบและให้เจริญก้าวหน้าอย่าง ต่อเนื่อง การจัดระเบียบหรือวางผังวัดให้ดูสวยงาม (สุภาพ สุปัญจนนท์, 2546)

การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็น สังคมเมือง ความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคม บริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของ คนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่ สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยรุ่นหนุ่มสาวไม่ นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุที่ พระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติ ตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงการ ธุรกิจ ดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ (ประเวศ วะสี, 2546)

ในปี พ.ศ. 2561 มหาเถรสมาคม ได้เห็นชอบแผนยุทธศาสตร์ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้าน สาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2553) ซึ่ง “โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” เป็นหนึ่งในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมาย

เพื่อให้วัดเป็นสถานที่สงบร่มเย็น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน นับได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนหันมาเข้าวัดกันมากขึ้น โดยได้ดำเนินการมาแล้ว 2 ระยะ ในชื่อโครงการวัดสร้างสุข และในปี พ.ศ. 2561 เป็นการดำเนินการระยะที่ 3 ในชื่อ “โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ที่เป็นการขยายผลโครงการไปสู่ 1,500 วัดทั่วประเทศ และภายในปี พ.ศ. 2565 มีเป้าหมายขยายผลไปสู่การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ จำนวน 24,000 วัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาวัดทางด้านกายภาพ ให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ นำไปสู่สังคมที่ดีต่อไป (คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, 2561)

การสาธารณูปการ โดยรวมหมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ ศาสนสถาน เท่านั้น หากรวมถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัด ให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นรากฐานสิ่งที่มีอยู่แล้วและซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด ในการนี้ ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธรูปที่เป็นสมบัติส่วนรวมของพระสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้หนึ่งโดยเฉพาะ มีพระพุทธรูปอนุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า ภณฑาคารี โดยเฉพาะ และเป็นกิจหนึ่งใน 6 ของกิจการของคณะสงฆ์ ซึ่งหมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมถึงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ซึ่งในส่วนนี้จะมีเจ้าคณะปกครองในทุกระดับภายในแต่ละ จังหวัดที่มีหน้าที่ในการดูส่วนนี้ ตั้งแต่เจ้าอาวาสเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะอำเภอฝ่ายสาธารณูปการโดยการอำนวยการของเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะจังหวัด โดยการอำนวยการของเจ้าคณะจังหวัดต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ 1) ควบคุมการสาธารณูปการ 2) ส่งเสริมการสาธารณูปการ นอกจากนั้นพระสังฆาธิการที่ได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบยังมีภาระงานอื่นอีกที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณูปการอื่น อาทิ การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด การจัดวางผังวัด การจัดวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและการเรียนรู้ การจัดพิพิธภัณฑ์ในวัด สิ่งเหล่านี้สามารถนำมารวมกับงานสาธารณูปการได้เช่นเดียวกัน ซึ่งในอดีตและปัจจุบันวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543)

เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุก ๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่า การบริหารวัด คือ การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการโดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูป ได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ เจ้าอาวาสจำนวนมากยังขาดทักษะในการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด โดยเฉพาะการบริหารจัดการในงานด้านสาธารณูปการ ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดงบประมาณที่แน่นอน จึงส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัด (พระอภินิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย), 2556)

สภาพปัจจุบันอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีทั้งหมด 19 ตำบล มีวัดที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมดจำนวน 84 วัด ซึ่งมีจำนวนพระภิกษุ จำนวน 706 รูป และในตำบลนางแก้วนั้น มีวัดทั้งหมด จำนวน 6 วัด (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, 2565) ซึ่งมีวัดเป็นจำนวนมากที่จะต้องมีการพัฒนาศาสน

สถานภายในวัดอย่างต่อเนื่องโดยมีเจ้าอาวาสของแต่ละวัดนั้นมีหน้าที่ดูแลสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในวัด รวมทั้งการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานต่างๆ ให้สามารถใช้งานได้อย่างยาวนานต่อไป

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 5,092 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลนางแก้ว, 2566-2570) โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เจ้าคณะอำเภอโพธารามหรือรองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม กลุ่มที่ 2 พระสังฆาธิการในพื้นที่ กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนหรือครูโรงเรียนในตำบลนางแก้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 2) สร้างเครื่องมือ 3) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านเนื้อหาสาระ รูปแบบและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 4) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.803 5) นำแบบสอบถามไปใช้จริงในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ รวม 3 ด้าน และตอนที่ 3 ปัญหา

อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับยกระดับการปฏิบัติการปฏิบัติการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณารายละเอียดต่างๆ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามที่กำหนดไว้ 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างก็จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ที่	การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ	4.54	0.376	มากที่สุด
2	การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด	4.48	0.379	มาก
3	การพัฒนาวัด	4.46	0.383	มาก
ภาพรวม		4.49	0.288	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ รองลงมา คือ ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการพัฒนาวัด อยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คณะสงฆ์จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คณะสงฆ์มีการก่อสร้างสาธารณูปการ เช่น น้ำ ไฟ อยู่ในระดับมาก 2) ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คณะสงฆ์ให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างความตระหนักให้แก่ผู้มาเยือน ให้เห็นความสำคัญในฐานะวัดเป็นแหล่งศิลปกรรม และคณะสงฆ์มีการซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คณะสงฆ์ได้จัดการดูแลอาคารเสนาสนะมีความมั่นคงปลอดภัยต่อการพำนักอาศัย ใช้ประโยชน์ หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ อยู่ในระดับมาก 3) ด้านการพัฒนาวัด อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คณะสงฆ์ดำเนินการอบรมพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีแนวคิดพัฒนาตนเอง, คณะสงฆ์มีการสร้างความปรองดองระหว่างวัดกับชาวบ้าน และคณะสงฆ์สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้นำทางด้านธรรมอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ลานวัดสะอาด ปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.1 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มี 3 ด้าน พบว่า

ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ประกอบด้วย ปัญหาที่พบบ่อยคือ ขาดการวางแผนผังของวัด การสร้างถาวรวัตถุที่เหมาะสม เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดยังขาดการประสานงานกันอยู่หลายวัด ทำให้เกิดปัญหา คือเจ้าอาวาสไม่มีการร่วมปรึกษากับคณะกรรมการวัด ชุมชน การก่อสร้างและการบูรณะ ต้องรอเงิน ทางวัดถึงจะมีการดำเนินการจัดการ ถึงแม้จำเป็นต้องทำแต่ก็ต้องรอ บางครั้งทำไปบ้างแล้วแต่ก็ไม่ถึงมาทำต่อ งานก็ต้องเลื่อนออกไป รวมถึงขาดคนมาดูแลเกี่ยวกับการก่อสร้าง ทำให้มีเรื่องงบประมาณบานปลาย วัดไม่ให้ความสำคัญกับโบราณสถานและวัตถุภายในวัดเท่าที่ควร ขาดการให้หน่วยงานชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างดูแลบูรณะวัด ขาดความเป็นองค์กรร่วมในการบริหารจัดการวัด ทำให้วัดไม่มีทั้งกำลังคน และเงิน

ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ประกอบด้วย บางวัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำบัญชีการเงินของวัด การจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัดให้เป็นระเบียบและถูกต้อง การจัดการของเจ้าอาวาสยังไม่เป็นระบบ เช่นการแบ่งหน้าที่พื้นที่ให้แก่พระในวัดดูแลรับผิดชอบไม่ชัดเจน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนยังมีน้อย ต่างคนต่างอยู่ มีกิจกรรมทางศาสนาคนถึงจะเข้าวัดทำบุญ ทำให้ชาวบ้านไม่ผูกพันกับวัด ไม่มีความรู้สึกที่ต้องเข้ามาช่วยกันดูแลเป็นหูเป็นตา วัดยังใช้ประโยชน์ในส่วนของพื้นที่อาคารได้ไม่สูงสุด ทำให้เกิดพื้นที่รกร้าง อาคารชำรุดมีใครเข้าไปตรวจสอบ ไม่พร้อมใช้งาน ขาดการให้ข้อมูลในเรื่องของประวัติของศาสนสถานที่สำคัญภายในวัด

ด้านการพัฒนาวัด ประกอบด้วย บางวัดในเขต ต.นางแก้ว มีสิ่งปลูกสร้าง อาคาร ที่สร้างแล้ว ยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์เท่าที่ควร เช่นอาคาร ศาลา ห้องสมุดของวัด ที่มีแต่ขาดการดูแล และไม่มีการใช้งาน ขาดการประชาสัมพันธ์ และร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชน ในการเฝ้าระวังในเรื่องของสถานที่ภายในวัด ขาดการวางแผนล่วงหน้า ในการพัฒนาวัดวางแผนงบประมาณในการที่ต้องหามาพัฒนา ขาดการประชาสัมพันธ์ และหาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ในการพัฒนาวัดในด้านต่างๆ มีปัญหาเรื่องคนและงบประมาณ ทุกวันนี้ก็พัฒนากันแบบใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และทำตามขีดความสามารถของวัดเท่านั้น พระขาดการเอาใจใส่การเข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ต่างๆ ในวัด เพราะหน้าที่ไม่ชัดเจน

3.2 ข้อเสนอแนะในการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สรุปได้ว่า

ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ วัดควรมีการวางแผนผังของวัด ในการสร้างถาวรวัตถุที่เหมาะสม เจ้าอาวาสควรมีการร่วมมือกับคณะกรรมการวัด ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ ในการปรึกษา และเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ได้อย่างรอบด้าน ควรมีการประชาสัมพันธ์ ในสื่อต่าง ๆ เพื่อให้คนได้รู้จักวัดมากขึ้นจะได้รู้ข้อมูลต่างๆ ของวัดว่ามีโครงการ

สร้างอะไรบ้าง บุรณะอะไรบ้าง บอกบุญกันไปทั่วๆ และมีการวางแผนในการก่อสร้างรวมถึงประเมินงบประมาณที่จะใช้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขาดงบแล้วเกิดความล่าช้า รวมถึงควรจะมีการตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ในด้านนี้มาควบคุมดูแลการก่อสร้าง วัดที่มีโบราณสถาน ของเก่า ควรให้ความสำคัญ ประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชุมชน เพื่อร่วมมือกันบูรณปฏิสังขรณ์ให้มั่นคงสวยงาม มีป้ายประวัติข้อมูลเพื่อให้ผู้คนได้อ่านได้ศึกษา สามารถทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้

ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด วัดควรมีการขอความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงาน ที่สามารถช่วยเหลือให้ความรู้ความเข้าใจกับพระ หรือบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีการเงินของวัด การจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัดเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและถูกต้อง และสามารถตรวจสอบได้ง่าย ควรมีการบริหารจัดการเรื่องงานภายในวัดอย่างเป็นระบบ เช่นการแบ่งหน้าที่พื้นที่ให้แก่พระในวัดดูแลรับผิดชอบควรมีความชัดเจน ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ประชาสัมพันธ์ ขอความร่วมมือให้อาการสถานที่ภายในวัด ในการอำนวยความสะดวกกับชุมชนและหน่วยงานในชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดมีหลากหลายวิธี การให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน ชุมชน โรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ก็ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ เป็นการระดมแรงช่วยรักษาทำความสะอาด ดูแลสภาพแวดล้อมภายในวัดได้ วัดควรขอความร่วมมือ ในการวางแผนการรักษา บุรณะวัดล่วงหน้า เพื่อการเตรียมระดมทุนและการจัดการร่วมกัน

ด้านการพัฒนาวัด วัดที่มีอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่สร้างแล้วยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ควรมีการประชาสัมพันธ์ แก่หน่วยงานในท้องถิ่นและชุมชน โรงเรียน ในการให้ใช้สถานที่วัดในการจัดโครงการต่างๆ ตามสมควรเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและส่วนรวม ควรมีการวางแผนล่วงหน้า ในการพัฒนาวัดวางแผนงบประมาณในการที่ต้องหามาพัฒนา การประชาสัมพันธ์ และหาความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กร ชุมชน ในการพัฒนาวัดในด้านต่าง และควรมีการพัฒนาพระในวัดให้มีความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำบัญชี เอกสารงานต่างๆ ตลอดจนถึงเกี่ยวกับการเทศนา การปฏิบัติธรรม เพื่อให้ทุกอย่างพร้อมที่จะทำโครงการ กิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาวัด ควรมีการวางแผนในการพัฒนาอย่างมีขั้นตอน โดยการจัดทำข้อมูลเอกสาร ร่วมเชิญหน่วยงานต่าง ๆ ผู้นำชุมชน โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นให้เกิดเป็นโครงการที่ช่วยกันในทุกๆ หน่วยงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายดังนี้

1. ระดับการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีความเข้าใจการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ในการดำเนินการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และกิจการเกี่ยวกับวัด ทั้ง 3 ด้านใหญ่ๆ คือด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ได้แก่ การก่อสร้าง การซ่อมแซมเสนาสนะ อาคาร และถาวรวัตถุปูชนียวัตถุภายในวัดให้มีสภาพสมบูรณ์ พร้อมเป็นที่พำนักที่อาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมพระธรรมวินัย ประกอบศาสนกิจต่างๆ ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ การดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติของวัดโดยปลูกฝังสำนึกรับผิดชอบในการร่วมกัน รักษาวัสดุอุปกรณ์ความสะอาดของวัดแก่พระภิกษุสามเณร ศิษย์วัด และประชาชนทั่วไป และส่งเสริมให้ทุกวัด แต่งตั้งภิกษุผู้มีความรู้และความรับผิดชอบเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลการเบิกจ่ายวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ และด้านการพัฒนาวัด ได้แก่ การทำวัดให้สะอาดร่มรื่น ดูสวยงามให้เป็นศาสนสถานที่สัปปายะ และพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ

ชุมชนในการบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัท โดยภารกิจทั้ง 3 ด้าน ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบระเบียบซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้กิจกรรมงานต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์กรคณะสงฆ์ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการ การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ให้เกิดความสามัคคีมีการประสานงานเพื่อให้กิจกรรมต่างๆ สำเร็จตามเป้าหมาย ดังกล่าวข้างต้นนี้ สอดคล้องกับที่พระครูเวฬุวันพัฒนาร (ชัยวัฒน์ ชุตินธโร) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการนั้น พระสังฆาธิการควรมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี ด้วยการศึกษาดูงาน สอบถามจากท่านผู้รู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานของตน ในด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ สอดคล้องกับที่พระปลัดสุขสันต์ ยสินธโร (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า การสาธารณูปการ ขาดปัจจัยในการทำบำรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ สอดคล้องกับที่พระครูจรรุวรรณโกวิท (เจตน์ จารุวิโส) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนางานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนางานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองราชบุรี พบว่า ด้านอาวาสสัปปายะ วัดในอำเภอเมืองราชบุรีได้มีการจัดการบริหารและพัฒนาสาธารณูปการภายในวัดได้ดี ด้านโคจรสัปปายะ วัดในอำเภอเมืองราชบุรีส่วนใหญ่การเดินทางสัญจรไปมาเป็นไปด้วยความสะดวกดี ด้านกลาสัปปายะ เป็นการพูดการกล่าวในสิ่งที่ดีมีประโยชน์โดยผู้ที่ได้ยินได้ฟังเกิดความสบายใจและหายข้องใจในสิ่งที่พูดได้กล่าวออกไป ด้านบุคคลสัปปายะซึ่งสภาพทั่วไปก็เป็นไปอย่างสันติสุขดีมีความสุข บ้าน วัด โรงเรียนก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ด้านอาหารสัปปายะ จำเป็นจะต้องเลือกให้ถูกสุขลักษณะทางโภชนาการ ด้านอตุสัปปายะ สภาพวัดทั่วไปในอำเภอเมืองราชบุรีได้มีการปรับปรุงอาคารเสนาสนะและพื้นที่ต่างๆ ภายในวัด ด้านอิริยาบถสัปปายะ มีการจัดอาคารสถานที่ไว้รองรับอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติธรรม

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีผลอภิปรายดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่มีเพศชายและหญิงนั้นการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ไม่ต่างกัน เพราะการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ นั้น ไม่ได้ระบุว่าบุคคลที่มีเพศใดจะได้รับผลต่างกัน ถ้าได้จัดการงานสาธารณูปการ อย่างสมบูรณ์ก็จะส่งผลให้เกิดความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมฐพล ธมมสโร (ผลาเลิศ) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ 6 วัดท่าเรือ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลวิจัยพบว่า ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ ต่างกัน ให้ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ 6 วัดท่าเรือ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

2.2 ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากจำนวนอายุของประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีความไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะมีความคล้ายคลึงกันหลายบริบท เช่น พื้นที่ของชุมชน ประสพการณ์ การทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน จึงทำให้ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระสมุห์เอก ชินวโส (เฉยประทุม) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านการศึกษาจากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระครูสันติภิธรรม (นพดล ถิรสนโต) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษาวัดกำแพงเหนือ ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษาวัดกำแพงเหนือ ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.4 ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอาชีพ จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระสุทธิพนธ์ เตชธมโม (วรรัตน์พุทธางกูร) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนตามวิสัยทัศน์เชิงนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ ผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของสถานภาพส่วนบุคคลไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.5 ผลการเปรียบเทียบการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านรายได้ จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือในงานสาธารณูปการของวัด ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย

ทุกระดับภูมิปัญญา ทุกสาขาอาชีพ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ดังนั้น ปัจจัยด้านรายได้จึงส่งผลให้เกิดความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระมหาสุวณฺ์ คุณวุฒิโณ (สุแป้น) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ คณะสงฆ์มีการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย แต่ขาดบุคลากรที่ดูแลรักษาปล่อยให้ทรุดโทรมและชำรุด และข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรแบ่งหน้าที่บุคลากรที่อยู่ในวัดให้ชัดเจนในการดูแลรักษาศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรโดยเน้นการรักษาศิลปกรรมดั้งเดิมไว้ ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด คณะสงฆ์ขาดการจัดการดูแลความสะอาดของอาคารเสนาสนะและภายในบริเวณวัด และข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรแบ่งหน้าที่บุคลากรที่อยู่ภายในวัดให้ชัดเจนในการจัดการดูแลความสะอาดของอาคารเสนาสนะและภายในบริเวณวัด ด้านการพัฒนาวัด คณะสงฆ์ขาดการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัด และข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรมีการประชุมสัมมนา ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัด สอดคล้องกับที่พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทธิมน (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชาธิปไตย สร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า โครงการนี้เป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน ประกอบด้วย 1) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2) ประกาศนโยบาย 3) อบรมให้ความรู้ 4) สำรวจ แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ 5) จัดทำแผนปรับปรุง 6) พิธีเปิดการทำสะอาดครั้งใหญ่ 7) ตรวจประเมินพื้นที่ รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการวางแผน การวางแผนพัฒนาสาธารณูปการของวัดตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการของมหาเถรสมาคมซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดปทุมธานี พร้อมทั้งจะพัฒนาคนให้เป็นคนเก่งและเป็นคนดีของประเทศในอนาคต (2) รูปแบบการลงมือปฏิบัติ คือ การทำความสะอาดครั้งใหญ่ โดยการทำ Big Cleaning Day และการบริหารจัดการการพัฒนาลงมือปฏิบัติ 9 พื้นที่ (3) รูปแบบการตรวจสอบ โดยจัดให้มีการประเมินผลตามแผนที่กำหนดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่เกี่ยวข้อง และ (4) รูปแบบการปรับปรุงแก้ไข โดยประเมินผลตามแผนที่กำหนดเป็นต้น

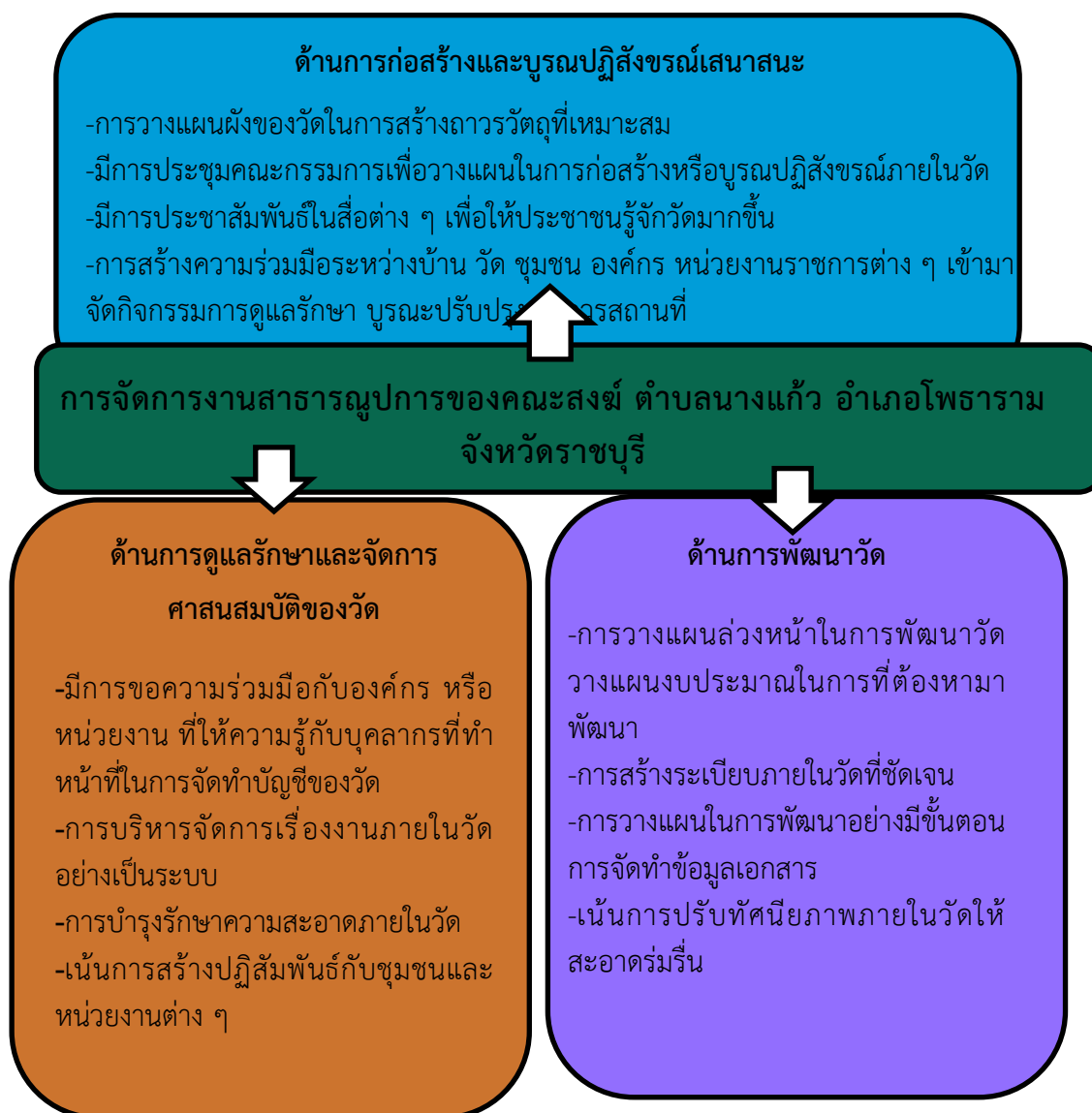
องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือการพัฒนาการจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี 3 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ได้แก่ การวางแผนผังของวัดในการสร้างถาวรวัตถุที่เหมาะสม มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนในการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ภายในวัด คณะสงฆ์มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ เพื่อให้ประชาชนรู้จักวัดมากขึ้น คณะสงฆ์สร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด ชุมชน องค์กร หน่วยงานราชการต่างๆ เข้ามาจัดกิจกรรมการดูแลรักษา บูรณะปรับปรุง อาคารสถานที่

2. การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ คณะสงฆ์มีการขอความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงาน ที่ให้ความรู้กับบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีของวัด คณะสงฆ์มีการบริหารจัดการเรื่องงานภายในวัดอย่างเป็นระบบ คณะสงฆ์มีการบำรุงรักษาความสะอาดร่มเย็นภายในวัด คณะสงฆ์เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

3. การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาวัด ได้แก่ คณะสงฆ์มีการวางแผนล่วงหน้าในการพัฒนาวัดวางแผนงบประมาณในการที่ต้องหามาพัฒนา การสร้างระเบียบภายในวัดที่ชัดเจน คณะสงฆ์มีการวางแผนในการพัฒนาอย่างมีขั้นตอน มีการจัดทำข้อมูลเอกสาร เน้นการปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สะอาดร่มรื่น สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 คณะสงฆ์ควรรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของสาธารณูปการของวัดในฐานะสาธารณวัตถุและสาธารณสถาน
 - 1.2 คณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณทั้งในส่วนของการสำรวจความต้องการ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินการ
 - 1.3 คณะสงฆ์ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแก่พระสงฆ์ฆาติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ฆาติการผู้ที่ขาดประสบการณ์
 - 1.4 คณะสงฆ์ควรรักษาการทำงานในรูปแบบที่เน้นความโปร่งใสเพื่อรักษาความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชนให้คงอยู่ตลอดไป
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดงานสาธารณูปการบนพื้นฐานความคุ้มค่าตามหลักธรรมาภิบาล ในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
 - 2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดงานสาธารณูปการบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.3 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาวัดในรูปแบบต่างๆ ในสังคมไทย
-

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. (2561). *คู่มือและกรณีศึกษาการดำเนินงานโครงการฯ*. ปทุมธานี: คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี.
- ประเวศ วะสี. (2546). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- พระครูจาวรรณโกวิท (เจตน์ จารุวิโส). (2561). *การพัฒนางานสาธารณูปการของพระสงฆ์ฆาติการอำเภอเมืองราชบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระครูเวฬุวันพัฒนาวร (ชัยวัฒน์ ชุตินธโร). (2556). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของพระสงฆ์ฆาติการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทธิมน. (2564). *รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัดประชา รัฐสร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระธรรมาภรณ์ ธรรมสโร (ผลาเลิศ). (2563). *การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ 6 วัดท่าเรือ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2553). *การพัฒนาพระสงฆ์ฆาติการภาค 2 ภาคปฏิบัติการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2547). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระปลัดสุขสันต์ ยสินธโร. (2560). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุวัฒน์ คุณวุฒโฒ (สุแป้น). (2564). การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในตำบลบ้านซ้อย อำเภोधาราม จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์นพดล จิรสีโล (เจริญผล). (2561). แนวทางการพัฒนาโครงการรักษาศีล 5 ที่ดำเนินการโดยโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์เอก ชินว โส (เฉลยประทุม). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุทธิพงษ์ เตชธมโม (วรัตน์พุทธางกูร). (2560). การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนตามวิสัยทัศน์เชิงนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอภินิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย). (2556). การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภोधาราม จังหวัดราชบุรี. (2565). สถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2565. ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภोधาราม.
- สุภาพ สุปัญญาจันทร์. (2546). โครงการเมรุปลอดสารพิษ. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Keeves, Peter J. (1988). Model and Model Building: Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook. Oxford: Pergamon Press.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3). 607-610.